

Viszontagságok *

M. látogatása. Négy évvel a válásunk után egy könyvet hoz vissza és most megint, új ruhákban és rövidebb hajjal, ott ül ugyanazon az ablakpárkányon, mint utolsó közös esténken. Minden elfogódottság nélkül, rögtön „rólunk” kezd el beszélni. Hogy én akkoriban a legjobb úton voltam ahhoz, hogy mindent, ami pozitív, kiirtsak belőle. Hogy én mindig csakis megvetéssel beszéltem a szakmájáról, az anyjáról, az ízléséről és a múltjáról. Emlékezetéből kiesett minden szerelmes szó, de elevenen él benne valamennyi nekem felróható kicsinység és szó szerint idézi a szavaimat. Micsoda hitvány mulatság ez! Az ilyen viszontlátásban, talán, évődéssé, tapasztalt emberek évődésévé oldódhatna az egykori kín. De milyen ízetlen és közönséges most teljes lelkinyugalommal és természetességgel előszámlálni azt, amit akkor csak páni félelemmel és belesápadva mondott volna ki az ember. Egész idő alatt csak ez a lélektelen leszámolás vezette, amikor rámgondolt? Ha nem váltunk volna el, akkor azt tartanám a legsúlyosabb válóoknak, hogy képtelen fájdalommal és nagylelkűen emlékezni rólunk. Megborzadtam, amikor búcsúzóul, hirtelen megcsókolt. Soha többé! Te, soha többé!

Egy kambodzai férfi, mielőtt a Vörös Khmer kivégezte, ezt az üzenetet hagyta feleségének:

Szeretlek, de te ebből már mitsem fogsz érezni.
Mert csillag vagy te, én meg csak
egy giliszta, amit eltaposnak.

* Az alábbi négy szöveg Strauss, Botho: Paare, Passanten című kötetéből való ford.: V. Horváth Károly (München-Wien: Carl Hauser 1981³ 18-19.; 55.; 64.; 16-18.). A cím a fordító koholmánya.

Mert a föld mélye sötét és a sors megtagadja tőlem a bátor harcos büszkeségét, aki, szerelméhez méltón, harcban esik el. Áldozat vagyok, valaki, akit a házából hurcoltak el, így olyan arcátlan és jelentéktelen, hogy fel sem ismernél az áldozatok sorában. Szégyellem magam, hogy engem, a férjedet, ilyen ismeretlenül és vaktában ragadott el az ellenséges gyilkológépezet. Halálom siralmas és ostoba tévedés szerelmünk nagy és végtelen történetében. Te, túlélő, mérhetetlen magasságokba emelkedsz fölém; csillag vagy a semmi, a giliszta számára. A csillaghoz soha föl nem ér a semmi szerelme. És mégis örökkévaló, mert mindenható ez az üzenet, ami egy férfi utolsó szavaiból veszi erejét.

Ennyi maradt belőle, egy meghíúsult erotikus szuverenitás fragmentumai.

Egy nő áll a házfal előtt, jobb lába felhúzva, talpa a falhoz támaszkodik, térde hegyesen előremered; ellenállva áll.

Egy nő fényképez téged, lábait szétveti, medencéjét előre nyomja, elkap téged, éles csettenéssel kasztrál.

Egy nő háromnapi csendes magába szállás és kemény önvizsgálat után, hirtelen, magából kikelve kiabálja: Nem kellesz! Nem kellesz!

Egy nő, kiterjesztett tíz ujjával abban a pillanatban tűr bele a hajába, amikor éppen meg akarod ölelni.

Egy nő megijeszt óvatlan kézmozdulatával, amikor hátulról a szemüvegedre tapasztja tenyerét és azt kiabálja: Ki vagyok?

Egy nő rádszegezi kinyújtott mutatóujját és felszólít: Te! Gondold meg!

Egy nő megáll előtted és el nem mozdul. Szived felengedettségét fürkészi nyájas tekintetében.

Időnként, ha éppen kedvet kap rá, felkeres egy jól öltözött, erőteljes fiatalembert és az, többnyire, rendelkezésére áll. Ezért nem kell fizetnie. Testi jóbarátok. Egymásról nem sokat tudnak, semmi mélyebbet, egymás életútjáról éppen csak annyit, amit egy cigarettaszünetben elmond az ember, majd könnyen elfelejt. Így csinálják, pont, ahogy magazinok ezrei már megírták, sőt még ajánlották is. Ilyen példaszerűen segít magán ez a kettő, akik a magányos és kötetlen életet részesítik előnyben. A ház előtt, búcsúzóul, megcirógatja a fehérnadrágos férfi arcát. Szelíd és kelle-

mes látvány, életbölcseiséget tükröz, semmi frivolitást. Egyúttal összegző gesztus, a szelíd rokonszenvre és arra az eszköztárra utal, amely mintegy kiiktatja a szerelmet a szeretésből. Így inkább egyfajta liberális-demokratikus intézményt jelenít meg, amely káosz- és szorongásmentes, a szerelem a jónak rendelődik alá, domesztikált és a szabadságnak van szentelve. A szorongás az atomerőművekhez kötődik. Senkiséem kényszerül már arra, hogy a gyökereinél, a nemiségben kelljen elviselnie. És, láthatólag, sokaknak sikerül így provincializálni, kitelepíteni a szorongást.

Már pusztán a kapcsolat szó gyakori használata is kézizzadásgátló hatással van. A hangzásából is érzékelhető kereskedői alaposág igyekszik mesterségesen konszolidálni az érintkezést azzal a gyökeres veszéllyel, amit a szerelem lényegében jelent a közjóra nézve és igyekszik kalkulálhatóságot belecsempészni abba a szférába, ami még mindig a legeredendőbb, legáthathatatlanabb és legzavarosabb az ember számára. Előfordulhat, hogy a lehetőségek összességének uralása, a totális megengedettség, a konzum az idők során valamelyest változtatnak majd ezen és minden kötöttséget meglazítanak és feloldanak. Ahogy a történelem nélküli ember a múltak kihűlt szcénáiban, a Poroszok, Stauffenek, fáraósírok elnagyolt tablóiiban leli örömét, úgy a szerelem nélküli embert aligha izgatja fel majd más, mint a szerelem konzervált maradványai. Egykor szívesen megtapasztalná még, milyen is volt valójában egy erotikus kaland, vagy hogyan is festett az a szenvedély, amely szabályok, erkölcsök, akadályok áthágásában nőtt naggyá.

Számunkra, mobilis, felgyorsult és összevegyült városiakok számára a társválasztás vonzó és taszító erők „szabad” játékában dől el, kedvünkötől és hangulatunktól és az ingerkínálattól függően. Az erotikus valóság, az adódó alkalmak külső megjelenése mintha tökéletes képet nyújtana magáról a lélekről, annak zűrzavaros, rendnélküli szükségleteiről, ambivalenciái sokaságáról. Soha többé nem fogunk találkozni egy emberrel, akiről első látásra tudjuk, hozzánk való, mint senki más, ő az igazi. A mi életformánk számára, amelyben egymástól egyre kevésbé, ám az egésztől egyre inkább függünk, semmi haszna sincs a szív efféle szépséges illúziójának, lassan kiveszik érzéseinkből. De, minél kevesebb engedelmességgel tartozik a lélek külső célokna, annál zabolátlanabbul érvényesül a legbensőbb ambivalencia-érzések uralma. A pusztán érzésre épülő, a közös szociális sors elviselésétől mentesült kap-

csolat nyelve valamifajta komplex igen-nem, oszthatatlan magja pedig szeretet-hidegség. Egyedül az a döntő, mi tetszik éppen a léleknek — és hamarosan nem is tetszik már neki, mint tudjuk, hiszen a lélek a viszontagságok terepe általában. A lehető legnagyobb külső szabadság és legkisebb felelősségvállalás feltételei között megtörténő találkozás a tudattalan kényszereinek, gyönyör- és szorongáshangulatainak kizsarolt áldozatává lesz. Ezen a területen, ahol minden, ami szociális (valamilyen közösség felépítése, a kultúrális örökség átadása, hagyományozása) elveszítette uralkodó szerepét, akadálytalanul közlekednek a hangulatok az alkalmakkal, a külső ingerek, újdonságok a gyors lakóhelyváltásokkal és ebből az áradó forgalomból, amelyben a kívánt az adottal csak rövid távon találkozhat, nem válhat ki egyetlen, mégoly erősen elhatározott kötődés sem. Sodródunk valamennyien.

Pécs

Botho Strauss

Fordította: V. Horváth Károly